ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

O‘ZBEKISTONDA TA’LIM SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYANING ROLI

Qo‘qon DU dotsenti J.Sh.Kazimov
j.kazimov@gmail.com
Qo‘qon DU 1-bosqich magistranti X.M.Kazimova
x.kazimova@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada ta’limni raqamlashtirishning dolzarb muammolari yoritilgan. Maqolada raqamlashtirish bosqichlari va ulkan pedagogik salohiyatni ifodalovchi yangi raqamli texnologiyalarning paydo bo‘lishi tahlil qilindi. Oliy ta’limning o‘quv jarayonida raqamli texnologiyalarning imkoniyatlari ham ko‘rib chiqiladi. Raqamli ta'lim muhitining xususiyatlari berilgan. Xulosaga ko‘ra, ta’limni raqamlashtirish o‘qitiladigan kurslarning mazmunini, shuningdek, ma’lumot taqdimotini o‘zgartiradi, bu nafaqat taqdimotlar yoki videolar, balki axborot tarmoqlari, ma’lumotlar bazalari, forumlarga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ulanishdir.

Kalit so‘zlar: raqamlashtirish, transformatsiya, ta’lim, raqamli texnologiyalar, bulutli texnologiyalar, virtual haqiqat, sun'iy intellekt, veb-kvest texnologiyalari, blokcheyn texnologiyasi, ta’lim faoliyati, pedagogik jarayon, raqamli savodxonlik.

Аннотация. В статье изложены актуальные проблемы цифровизации образования. В статье проанализированы этапы цифровизации и появление новых цифровых технологий, которые представляют собой огромный педагогический потенциал. Также рассмотрены возможности цифровых технологий в образовательном процессе вуза. Дана характеристика цифровой образовательной среды. Уточнен понятийный аппарат: «цифровая грамотность», «цифровая образовательная среда». Стратегия цифровизации образования предусматривает такие перспективные инновационные технологии, как искусственный интеллект, блокчейн и виртуальная реальность. В заключение, цифровизация образования изменяет содержание преподаваемых курсов, а также подачу информации, это не только презентации или видео, это уже прямые подключения к информационным сетям, к базам данных, форумам.

Ключевые слова: цифровизация, трансформация, образование, цифровые технологии, облачные технологии, виртуальная реальность, искусственный интеллект, технологии веб-квест, блокчейн-технология, образовательная деятельность, педагогический процесс, геймификация, мобильное обучение, цифровая грамотность.

Abstract. The article presents relevant problems of digitalization of education. The authors analyze stages of digitalization and the emergence of new digital technologies, which represent a huge pedagogical potential. The possibilities of digital technologies in the educational process of the university are also considered. The characteristic of digital educational environment is given. The conceptual apparatus includes terms “digital literacy”, “digital educational environment”. The digitalization strategy of education provides for such promising innovative technologies as artificial intelligence, blockchain and virtual reality. The authors conclude that the digitalization of education is changing the content of the courses taught, as well as the flow of information, this is not only presentations or videos, these are direct connections to information networks, databases, forums.

Key words: digitalization, transformation, education, digital technologies, cloud technologies, virtual reality, artificial intelligence, web quest technologies, blockchain technology, educational activity, pedagogical process, gamification, mobile learning, digital literacy.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabrdagi PF- 6079-sonli “Raqamli O‘zbekiston 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi Farmoni raqamli texnologiyalarining barcha sohalarga samarali tatbiq qilish, milliy iqtisodiyot tarmoqlarini raqobatbardoshligini oshirishda muhim omillardan biri sifatida xizmat qilmoqda.

O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi oliy ta`limni raqamlashtirish sharoitida yangi takliflarni tahlil qilish va ishlab chiqishda ta`lim jamoatchiligining faol pozitsiyasini nazarda tutadi. Vaziyat shundayki, biz ta`limda axborotlashtirish va raqamlashtirishning keyingi jarayonlarini kuzatib borish uchun raqamdan foydalanmasligimiz mumkin emas.

"Raqamlashtirish" atamasi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining kuchayishi munosabati bilan paydo bo‘ldi, masalan, E.L.Vartanova, M.I. Makseenko, S.S.Smirnov ushbu kontseptsiyani axborotni raqamli shaklga o‘tkazish va shu bilan birga ta'lim mazmunining infratuzilmaviy, boshqaruv, xulq-atvor va madaniy tarkibiy qismlari deb hisoblaydi.

Bizning fikrimizcha, oliy ta’lim tizimi ijodiy nostandart yechimlarga moyillikni, shuningdek, muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishni o‘z ichiga olgan bunday kasbiy kompetentsiyalarga ega bo‘lgan yangi kasblar bo‘yicha mutaxassislarni tayyorlashga e’tibor qaratishi kerak. Ta’limni raqamlashtirishning asosiy elementlaridan biri bu raqamli savodxonlikdir. Raqamli savodxonlik ta’limning asosiy ustuvor yo‘nalishi bo‘lib, bu raqamli texnologiyalardan foydalangan holda tarkibni loyihalash va ulardan foydalanish, kompyuter dasturlash, grafik vizualizatsiya texnikasi, kompyuter grafikasi, onlayn kurslarning multimedia rivojlanishi va boshqalar, ma’lumot qidirish va almashish, boshqa talabalar bilan aloqa qilish.

Hozirda ta’lim sifatini ko‘tarishda ta’limni raqamlashtirish jarayoni boshlangan. Ta’lim tizimining hozirgi holatida noan’anaviy ta’lim texnologiyalarining roli ortib bormoqda. Ta’lim oluvchi tomonidan ularning yordami bilan bilimlarni o’zlashtirish an’anaviy texnologiyalarga qaraganda ancha tezlik bilan amalga oshirilmoqda. [1]

Ayniqsa axborot olish va foydalanish tezligi juda yiriklashgan hozirgi davrda ta’lim tizimida raqamli texnologiyalardan foydalanish ta’lim sifatini oshirish va ijtimoiy faol yoshlarni tarbiyalashda katta ahamiyatga ega bo`lib, oldingi davr ta’lim dasturlarida an’anaviy usulidan foydalanib, ma’ruzani yirik hajmli kitoblar va qo`llanmalar orqali amalga oshirgan. Bu esa o`z navbatida ta’lim sifatini, tinglovchini ongida qolish samarasini oshirishda qoniqarli natijalar bermagan.

Shuday ekan texnologiya o‘zi nima, ma’nosi qanday? degen savolga javob berish kerak.[2]

“Texnologiya” so'zi grekchadan tarjima qilinganda “san'at, ustalik, malaka “

ma’nosini anglatadi. Shuday ekan, ta’limda texnologiya va raqamli texnologiya tushuchasi qanday bo‘ladi?

Texnologiyani quyidagicha ta’riflash mumkin. Texnologiya - bu sun’iy ob’ektlarni yaratishga yo‘naltirilgan jarayonlarni boshqarishdir. Kerakli jarayonlarni kerakli yo‘nalishda borishini ta’minlash uchun yaratilgan shart-sharoitlar qanchalik yaxshi tashkil etilganligi texnologiyaning samaradorligini bildiradi. Bu erda tabiiy jarayonlar nafaqat moddaning tarkibi, tuzilishi va shaklini o‘zgartirish maqsadida, balki axborotni qayta ishlash va yangi axborot hosil qilish maqsadida ham boshqariladi. Shuning uchun axborot texnologiyasini quyidagicha ta’riflash mumkin. [3]

Axborot texnologiyasi esa - bu axboriy ma’lumotni bir ko'rinishdan ikkinchi, sifat jihatidan yangi ko'rinishga keltirish, axborotni yig‘ish, qayta ishlash va uzatishning usul va vositalari majmuasidan foydalanish jarayonidir.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

O‘zbekistonda raqamli ta’lim muhitining rivojlanishi mustahkam huquqiy va strategik asoslarga ega. Shuningdek, oliy ta’lim sohasini raqamlashtirish bo‘yicha qabul qilingan bir qator normativ hujjatlar va milliy dasturlar ushbu jarayonga mustahkam huquqiy vosita yaratgan.[4]

Zamonaviy ta’lim tizimida raqamli transformatsiya jarayonlari kechib o‘tishini tushunish uchun, avvalo, “raqamli ta’lim muhiti” tushunchasining mazmun-mohiyatini aniqlashtirish zarur.

Raqamli ta’lim muhiti deganda, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida yaratilgan integralashgan tizim tushuniladi, u elektron ta’lim resurslari, interaktiv platformalar, virtual vositalar va raqamli kontentni qamrab, ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishga qaratilgan. Bu tushuncha ta’limning barcha qatnashchilari – o‘qituvchilar, o‘quvchilar, ma’muriyat va ota-onalar uchun yaxlit informatsion ekotizimni taqdim etadi.

Raqamli ta’lim muhitining asosiy elementlari bir nechta kategoriyalarga bo‘linadi. Jumladan, birinchi darajadagi elementlar – ta’lim boshqaruvi tizimlari (Learning Management System – LMS) bo‘lib, ular orqali o‘quv jarayonini tashkil etish, nazorat qilish va baholash amalga oshiriladi. Moodle, Canvas, Blackboard kabi platformalar dunyo bo‘yicha keng tarqalgan. [5]

Ikkinchi darajadagi elementlar – MOOC (Massive Open Online Courses) platformalari bo‘lib, Coursera, edX, Udemy kabi xizmatlar millionlab o‘quvchilarga imkon beradi.

Uchinchi darajadagi elementlar – virtual auditoriyalar (Zoom, Microsoft Teams, Google Meet) va interaktiv vositalar (virtual laboratoriyalar, simulyatorlar, 3D-modellar) hisoblanadi.

To‘rtinchi darajada – raqamli kontent va multimedia vositalar (interaktiv darsliklar, video-leksiyalar, podkastlar, veb-kvestlar) joylashgan .

Bu borada mutaxassislar jahon tajribasini tahlil qilganlarida, AQShning raqamli ta’limdagi peshqadamligi yaqqol ko‘zga tashlanadi. Garvard, MIT, Stenford kabi universitetlar edX platformasini yaratib, bepul onlayn-kurslarni taqdim etmoqda. AQShda K-12 ta’lim tizimida Google for Education va Microsoft Education platformalari keng qo‘llanilmoqda. Yevropa tajribasida Finlyandiya va Estoniyaning yuqori natijalari diqqatga sazovor. Shuday ekan raqamli ta’limning afzalliklari nimada ekan, ularning ta`lim tizimidagi o`rni qanday? degan savolga javob berish kerak bo`ladi.[5]

Raqamli ta’limning afzalliklari ko‘p jihatli hisoblanadi.

Birinchidan, geografik cheklovlarning yo‘qolishi – o‘quvchilar dunyoning istalgan nuqtasidan sifatli ta’lim olish imkoniyatiga ega bo‘ladi.

Ikkinchidan, individuallashgan o‘qitish – har bir o`quvchining o‘ziga xos o‘rganish uslubi, tempi va qiziqishlariga moslashish.

Uchinchidan, interaktivlik – multimedia vositalar orqali ma’lumotni yanada yaxshi o‘zlashtirish.

To‘rtinchidan, raqamli portfolio orqali o‘quvchilar o‘z yutuqlarini namoyish etish imkoniyatiga ega.

Beshinchidan 24/7 rejimda ta`lim resurslariga kirish imkoni ga keng yo‘l ochiladi.

Shuday qulay va tezkor ta’limning o`quv jarayoniga qo‘llash o‘quvchilarning bilimli va o‘z ustida izlanishga harakat qilish yo‘lini ochib beradi.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261, 2022-2.889, 2023-5.384, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-12

Foydalanilgan adaboyotlar.

1. Jo‘rayev M. Raqamli ta’lim muammolari va ularni hal etish yo‘llari // Pedagogika va innovatsiyalar ilmiy-amaliy jurnali, 2022. №3. B. 45–50.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Qarori PQ–4699-son, “Raqamli ta’limni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”, 2020-yil 28-aprel.
https://lex.uz/docs/4805125

3. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. “Raqamli ta’lim” milliy konsepsiyasi, 2021-yil.

4. Xolbo‘tayev Q., Abduraxmonova S. Raqamli ta’lim muhitida o‘qituvchilarning axborot texnologiyalarini qo‘llash kompetensiyalari // Innovatsion ta’lim texnologiyalari jurnali, 2023. №1. B. 18–23.

5. Murodova Z. Masofaviy ta’limni tashkil etishda pedagogik texnologiyalar // Ta’limda raqamli transformatsiya to‘plami, 2022. B. 33–37.

6. G.T. Yuldasheva, N.Akmalova CHDPU “Informatika o‘qitish metodikasi” // Raqamli texnologiyalarning ta’limdagi o‘rni 2025-yil 28-aprel. https://doi.org/10.5281/zenodo.15288015

Elektron manbalar:
https://www.uzedu.uz
https://lex.uz/docs/4805125
https://www.oecd.org/education